

18804 / Evenboer e.a. / It Takes a Village to Raise Professionals: Het Belang van Reflecteren en Collectief Leren bij Complexe Casuïstiek

Eerste manuscript

Datum: 26 februari 2024

Tijdschrift: Jeugd in Ontwikkeling

Rubriek: Overig – *Auteurs kunnen zaken of gebeurtenissen onder de aandacht brengen die opmerkelijk of interessant zijn voor de lezers van JIO. Bijdragen aan deze rubriek kunnen uiteenlopen van het verslag van een belangwekkend congres, tot het kenbaar maken van een bepaalde mening over een thema of onderwerp dat aansluit bij de wetenschap en praktijk rondom kinderen en adolescenten.*

Auteurs: Els Evenboer (Associate lector lectoraat Jeugd, hogeschool Windesheim), Marianne Welmers van de Poll (senior onderzoeker lectoraat Jeugd, docent Social Work en Pedagogiek), Margo te Roller (supervisor en docent Social Work, coördinator van de minor GMCP)

It takes a village to raise professionals – het belang van reflecteren en collectief leren bij complexe casuïstiek

Er is de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP). Hieruit blijkt dat een aantal interventies op de korte termijn positieve resultaten bereikt, maar dat effecten op langere termijn vaak niet aanhouden (Evenboer et al., 2018; van Assen, 2019; Visscher, 2022). Bovendien is effectiviteit niet alleen toe te schrijven aan inhoudelijke elementen, maar voor een groot deel aan structuur-elementen om interventies heen, zoals inzet van intervisie voor professionals (Visscher, 2022).

Intervisie is één van de vele vormen van professioneel leren waarin reflectie op professioneel handelen en leren van ervaringen centraal staat. Dat professioneel leren in de vorm van intervisie, supervisie of werkbegeleiding belangrijk is voor het bieden van goede hulp aan gezinnen blijkt uit verschillende onderzoeken (o.a. Bearman et al., 2013). Persoonlijke kenmerken, ervaringen en overtuigingen spelen een belangrijke rol in het (relationeel) handelen van jeugdhulpprofessionals (zie o.a. Welmers – van de Poll et al., 2021). Bewustwording van de invloed daarvan op het professionele handelen vragen dus om voortdurende reflectie. Vooral bij complexe casuïstiek is het belangrijk om structureel aandacht te hebben voor (gezamenlijk) leren op verschillende niveaus, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen.

Professioneel leren: reflecteren op verschillende niveaus

Professioneel leren kent vele vormen en gevarieerde inhoud. Binnen *werkbegeleiding* of interventie-specifieke *supervisie* reflecteert een professional onder begeleiding van bijvoorbeeld een gedragswetenschapper op het handelen in een specifieke casus, vaak gericht op handelen volgens specifieke interventies en achterliggende principes daarvan (Eigendaal & Lange, 2020). Supervisie kan ook worden ingezet zonder kaders van een specifieke methodiek, dan staat het onderzoeken van eigen ervaringen en leervragen aan de hand van professionele situaties centraal (NJI, z.d.). Binnen *intervisie* ondersteunen collega's elkaar in het verbeteren van professioneel handelen. Samen reflecteren zij op een actuele casus-inbreng aan de hand van een intervisie-methode of vooraf gekozen reflectie-model, bijvoorbeeld het IAG reflectiemodel of het driewereldenmodel (zie o.a. BPSW, z.d.).

Wat deze vormen gemeen hebben is dat de professionele reflectie voornamelijk gericht is op individueel handelen van professionals, vaak in direct contact met gezinnen. Soms is daarbij aandacht voor samenwerken met het informele en professionele netwerk om het gezin heen, maar blijft alsnog de focus op het individuele professionele handelen in die samenwerking. In het werken met GMCP liggen uitdagingen juist in het integraal samenwerken met andere professionals. Vaak is

er sprake van tegenstijdige belangen en wensen, waardoor professionals niet op een lijn liggen en vanuit eigen voorkeur gaan handelen. Een focus op verbeteren van individueel handelen van professionals leidt dan niet perse tot betere ondersteuning aan gezinnen. Dan kan het zinvol zijn om gezamenlijke intervisie- of leerbijeenkomsten te houden vanuit de principes van collectief leren (Te Roller, 2017).

Collectief leren draait om leren op drie niveau's. Deelnemers reflecteren aan de hand van een casus op wat zij doen (enkelslag), waarom zij dat doen (dubbelslag) en op grond van welke principes (drieslag). Bij het maken van een veiligheidsplan kan bijvoorbeeld gesproken worden over vorm en inhoud van een veiligheidsplan (enkelslag) en over het benutten ervan als middel voor een goed gesprek met ouders over het herstellen van veiligheid (het 'waarom': dubbelslag). Bij drieslag leren gaat het om het onderliggende principe, namelijk: dat de veiligheid van kinderen voldoende 'bewaakt' wordt. Met dit onderliggende principe als uitgangspunt, doet het er minder toe welke vorm gekozen wordt. Op drieslag niveau proberen samenwerkende instanties het eens te worden over onderliggende principes en van daaruit samen te onderzoeken welke afspraken het meest passend zijn. Bijvoorbeeld: Veilig Thuis heeft altijd regie bij acute onveiligheid, of: per casus wordt in overleg vastgesteld wie regie heeft. Dergelijke afspraken geven rust in acute crisis-situaties en versterken de integrale samenwerking.

In de praktijk spreken professionals bij vastlopen vaak over wát te doen (enkelslag leren), en komen er dan niet altijd uit in de samenwerking met andere partners. Het collectief reflecteren op onderliggende principes (drieslag leren) geeft verdieping en meer ruimte om te kijken hoe professionals op basis van principes keuzes kunnen maken. Het creëert bewustzijn dat iedere professional werkt namens een bepaalde organisatie en staat voor overtuigingen vanuit een specifiek beroep of beroepscode. Hoewel reflectie op basis van de uitgangspunten van collectief leren als 'moeilijk' wordt ervaren, verbreedt en verdiept het de vaak diepgewortelde focus op individueel handelen naar bewustzijn van collectief handelen (Te Roller, 2017). Dat is hard nodig in het werken in complexe situaties, waarin professionals nooit alleen (hoeven) handelen.

Leren onder druk

Hoewel aandacht voor professioneel leren in het werken met GMCP voor de hand liggend lijkt, zien we in de praktijk grote uitdagingen. Jeugdhulpprofessionals ervaren toenemende druk van het moeten uitvoeren van hulpverleningstrajecten in een steeds kortere periode en daarnaast het moeten leveren van kwalitatief goede zorg (Verhage, 2022). Steeds meer tijd moet besteed worden aan direct behandelcontact met de client, waardoor indirecte behandeltaken als intervisie-bijeenkomsten onder druk komen te staan. In alle hectiek en regeldruk is de valkuil om vooral reactief te handelen. En daar waar wel de tijd genomen wordt voor (gezamenlijke) professionele reflectie, is de blik vaak gericht op individueel handelen.

Juist hierdoor is het gevaar dat een vicieuze cirkel ontstaat: professionals blijven in hun eigen 'koker' doen wat zij al deden, waardoor de druk verder toeneemt. De ruimte en tijd om te reflecteren op onderliggende principes in het werken met GMCP wordt daardoor (nog) minder. De ruimte om dit gezamenlijk over grenzen van organisaties heen te doen en de blik te verbreden van individueel naar collectief handelen komt zo in het gedrang. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het methodisch en ethisch handelen van organisaties. Het vraagt om facilitering van terugkerende tijd en inzet van gecertificeerde begeleiders om geleerde inzichten te verankeren en er op terug te kunnen blikken. Door hier regelmatig met collega's binnen en buiten de organisatie de tijd voor te nemen, ontstaat er ruimte

voor professionals om dingen in te brengen vóórdat zij vastlopen, te leren van de inbreng van anderen en energie te krijgen van het gezamenlijk steeds weer mogelijkheden vinden om in complexe situaties (collectief) te handelen. Het voorkomt ook dat het wiel steeds opnieuw moet worden uitgevonden en dat iedereen blijft doen wat al heel vaak gedaan is maar weinig effect sorteert. Daarom pleiten wij voor meer aandacht, tijd en ruimte voor collectief leren in de ondersteuning aan GMCP. Niet alleen kinderen uit deze gezinnen hebben een “village” nodig om gezond en kansrijk op te groeien. Ook professionals hebben een “village” nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door onderling overleg, reflectie en leren.

Referenties

Bearman, S.K., Weisz, J.R., Chorpita, B.F., Hoagwood, K., Ward, A., ... & The Research Network on Youth Mental Health (2013). More practice, less preach? The role of supervision processes and therapist characteristics in EBP implementation. *Administration and Policy Mental Health*, 40, 518-529.

BPSW (z.d.). *Wat is reflecteren?* Opgehaald op 23 oktober 2023 van [Wat is reflecteren? | BPSW](#)

Eigendaal, M., & Lange, A. (2020). Onderhoud loont! Kwaliteit van zorg verbeteren door professionals te versterken. *De Psycholoog*, 55 (11).

Evenboer, E., Reijneveld, S.A. & Jansen, D. (2018). Improving care for multiproblem families: Context-specific effectiveness of interventions?. *Children and Youth Services Review*. 88. 10.1016/j.chilgyouth.2018.03.024.

NJI (z.d.). *Supervisie*. Opgehaald op 23 oktober 2024 van [Supervisie | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Te Roller, M. (2017). Samen (blijven) leren. De casus als kapstok voor integraal (blijven) leren in het sociaal wijkteam. Zwolle: Viaa.

Tromp, N. (2022). Kwetsbare gezinnen en de vertrouwde mensen om hen heen. *Handreiking voor professionals over samenwerken met informeel netwerk*.

Van Assen, A. (2022). Taking care together: a dual key worker approach for families experiencing complex and multiple problems. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.213360171>

Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

Welters – van de Poll, M.J.; Stams, G.J.J.M.; Van den Akker, A.L. & Overbeek, G.J. (2021). Therapists' Contributions to the Alliance in Home-Based Family Therapy: The Role of Alliance Building Behaviors, Personality and Clinical Experience. *Contemporary Family Therapy*, 43, 306-319. <https://doi.org/10.1007/s10591-021-09597-3>

Verhage, V. (2022). Psychosocial care for children and adolescents: functioning of clients and professionals. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.219402332>

18804 / Evenboer e.a. / It Takes a Village to Raise Professionals: Het Belang van Reflecteren en Collectief Leren bij Complexe Casuïstiek

Eerste reactie – reviewer 1

Datum: 14 maart 2024

Tijdschrift: Jeugd in Ontwikkeling

Rubriek: Overig — *Auteurs kunnen zaken of gebeurtenissen onder de aandacht brengen die opmerkelijk of interessant zijn voor de lezers van JIO. Bijdragen aan deze rubriek kunnen uiteenlopen van het verslag van een belangwekkend congres, tot het kenbaar maken van een bepaalde mening over een thema of onderwerp dat aansluit bij de wetenschap en praktijk rondom kinderen en adolescenten.*

Auteurs: Els Evenboer (Associate lector lectoraat Jeugd, hogeschool Windesheim), Marianne Welmers van de Poll (senior onderzoeker lectoraat Jeugd, docent Social Work en Pedagogiek), Margo te Roller (supervisor en docent Social Work, coördinator van de minor GMCP)

It takes a village to raise professionals – het belang van reflecteren en collectief leren bij complexe casuïstiek

Er is de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP). Hieruit blijkt dat een aantal interventies op de korte termijn positieve resultaten bereikt, maar dat effecten op langere termijn vaak niet aanhouden (Evenboer et al., 2018; van Assen, 2019; Visscher, 2022). [De effectiviteit van een interventie](#) Bovendien is effectiviteit is niet alleen toe te schrijven aan inhoudelijke elementen, maar voor een groot deel aan structuur-elementen om interventies heen, zoals inzet van intervisie voor professionals (Visscher, 2022).

Intervisie is één van de vele vormen van professioneel leren waarin reflectie op professioneel handelen en leren van ervaringen centraal staat. Dat professioneel leren in de vorm van intervisie, supervisie of werkbegeleiding belangrijk is voor het bieden van goede hulp aan gezinnen blijkt uit verschillende onderzoeken (o.a. Bearman et al., 2013). Persoonlijke kenmerken, ervaringen en overtuigingen spelen een belangrijke rol in het (relationeel) handelen van jeugdhulpprofessionals (zie o.a. Welmers – van de Poll et al., 2021). Bewustwording van de invloed daarvan op het professionele handelen vragen dus om voortdurende reflectie. Vooral bij complexe casuïstiek is het belangrijk om structureel aandacht te hebben voor (gezamenlijk) leren op verschillende niveaus, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen.

Professioneel leren: reflecteren op verschillende niveaus

Professioneel leren kent vele vormen en gevarieerde inhoud. Binnen *werkbegeleiding* of interventie-specifieke *supervisie* reflecteert een professional onder begeleiding van bijvoorbeeld een gedragswetenschapper op het handelen in een specifieke casus, vaak gericht op handelen volgens specifieke interventies en achterliggende principes daarvan (Eigendaal & Lange, 2020). Supervisie kan ook worden ingezet zonder kaders van een specifieke methodiek, dan staat het onderzoeken van eigen ervaringen en leervragen aan de hand van professionele situaties centraal (NJI, z.d.). Binnen *intervisie* ondersteunen collega's elkaar in het verbeteren van professioneel handelen. Samen reflecteren zij op een actuele casus-inbreng aan de hand van een intervisie-methode of vooraf gekozen reflectie-model, bijvoorbeeld het [IAG-reflectiemodel](#) of het [Driewereldenmodel](#) (zie o.a. BPSW, z.d.).

Wat deze vormen gemeen hebben, is dat de professionele reflectie voornamelijk gericht is op individueel handelen van professionals, vaak in direct contact met gezinnen. Soms is daarbij aandacht voor samenwerken met het informele en professionele netwerk om het gezin heen, maar blijft alsnog de focus op het individuele professionele handelen in die samenwerking. In het werken met GMCP liggen uitdagingen juist in het integraal samenwerken met andere professionals. Vaak is

Commented [JKD1]: Leonieke,
Dient er bij deze vorm van bijdrage geen samenvatting te worden geschreven?

er sprake van tegenstijdige belangen en wensen, waardoor professionals niet op een lijn liggen en vanuit eigen voorkeur gaan handelen. Een focus op verbeteren van individueel handelen van professionals leidt dan niet per se tot betere ondersteuning aan gezinnen. Dan kan het zinvol zijn om gezamenlijke intervisie- of leerbijeenkomsten te houden vanuit de principes van collectief leren (Te Roller, 2017).

Collectief leren draait om leren op drie [niveau's](#). Deelnemers reflecteren aan de hand van een casus op wat zij doen (enkelslag), waarom zij dat doen (dubbelslag) en op grond van welke principes (drieslag). Bij het maken van een veiligheidsplan kan bijvoorbeeld gesproken worden over vorm en inhoud van een veiligheidsplan (enkelslag) en over het benutten ervan als middel voor een goed gesprek met ouders over het herstellen van veiligheid (het 'waarom': dubbelslag). Bij drieslag leren gaat het om het onderliggende principe, namelijk: dat de veiligheid van kinderen voldoende 'bewaakt' wordt. Met dit onderliggende principe als uitgangspunt, doet het er minder toe welke vorm gekozen wordt. Op drieslag niveau proberen samenwerkende instanties het eens te worden over onderliggende principes en van daaruit samen te onderzoeken welke afspraken het meest passend zijn. Bijvoorbeeld: Veilig Thuis heeft altijd regie bij acute onveiligheid, of: per casus wordt in overleg vastgesteld wie regie heeft. Dergelijke afspraken geven rust in acute [crisis-situaties](#) en versterken de integrale samenwerking.

In de praktijk spreken professionals bij [het](#) vastlopen [van hulpverleningstrajecten](#) vaak over wát te doen (enkelslag leren), en komen er dan niet altijd uit in de samenwerking met andere partners. Het collectief reflecteren op onderliggende principes (drieslag leren) geeft verdieping en meer ruimte om te kijken hoe professionals op basis van principes keuzes kunnen maken. Het creëert bewustzijn dat iedere professional werkt namens een bepaalde organisatie en staat voor overtuigingen vanuit een specifiek beroep of beroepscode. Hoewel reflectie op basis van de uitgangspunten van collectief leren als 'moeilijk' wordt ervaren, verbreedt en verdiept het de vaak diepgewortelde focus op individueel handelen naar bewustzijn van collectief handelen (Te Roller, 2017). Dat is hard nodig in het werken in complexe situaties, waarin professionals nooit alleen (hoeven) handelen.

Leren onder druk

Hoewel aandacht voor professioneel leren in het werken met GMCP voor de hand liggend lijkt, zien we in de praktijk grote uitdagingen. Jeugdhulpprofessionals ervaren toenemende druk van het moeten uitvoeren van hulpverleningstrajecten in een steeds kortere periode en daarnaast het moeten leveren van kwalitatief goede zorg (Verhage, 2022). Steeds meer tijd moet besteed worden aan direct behandelcontact met de client, waardoor indirecte behandeltaken als intervisie-bijeenkomsten onder druk komen te staan. In alle hectiek en regeldruk is de valkuil om vooral reactief te handelen. En daar waar wel de tijd genomen wordt voor (gezamenlijke) professionele reflectie, is de blik vaak gericht op individueel handelen.

Juist hierdoor is het gevaar dat een vicieuze cirkel ontstaat: professionals blijven in hun eigen 'koker' doen wat zij al deden, waardoor de druk verder toeneemt. De ruimte en tijd om te reflecteren op onderliggende principes in het werken met GMCP wordt daardoor (nog) minder. De ruimte om dit gezamenlijk over grenzen van organisaties heen te doen en de blik te verbreden van individueel naar collectief handelen komt zo in het gedrang. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het methodisch en ethisch handelen van organisaties. Het vraagt om facilitering van terugkerende tijd en inzet van gecertificeerde begeleiders om geleerde inzichten te verankeren en er op terug te kijken. Door hier

regelmatig met collega's binnen en buiten de organisatie de tijd voor te nemen, ontstaat er ruimte voor professionals om dingen in te brengen vóórdat zij vastlopen, te leren van de inbreng van anderen en energie te krijgen van het gezamenlijk steeds weer mogelijkheden vinden om in complexe situaties (collectief) te handelen. Het voorkomt ook dat het wiel steeds opnieuw moet worden uitgevonden en dat iedereen blijft doen wat al heel vaak gedaan is maar weinig effect sorteert. Daarom pleiten wij voor meer aandacht, tijd en ruimte voor collectief leren in de ondersteuning aan GMCP. Niet alleen kinderen uit deze gezinnen hebben een "village" nodig om gezond en kansrijk op te groeien. Ook professionals hebben een "village" nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door onderling overleg, reflectie en leren.

Referenties

Bearman, S.K., Weisz, J.R., Chorpita, B.F., Hoagwood, K., Ward, A., ... & The Research Network on Youth Mental Health (2013). More practice, less preach? The role of supervision processes and therapist characteristics in EBP implementation. *Administration and Policy Mental Health*, 40, 518-529.

BPSW (z.d.). *Wat is reflecteren?* Opgehaald op 23 oktober 2023 van [Wat is reflecteren? | BPSW](#)

Eigendaal, M., & Lange, A. (2020). Onderhoud loont! Kwaliteit van zorg verbeteren door professionals te verstevigen. *De Psycholoog*, 55 (11).

Evenboer, E., Reijneveld, S.A. & Jansen, D. (2018). Improving care for multiproblem families: Context-specific effectiveness of interventions?. *Children and Youth Services Review*. 88. 10.1016/j.childyouth.2018.03.024.

NJI (z.d.). *Supervisie*. Opgehaald op 23 oktober 2024 van [Supervisie | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Te Roller, M. (2017). *Samen (blijven) leren. De casus als kapstok voor integraal (blijven) leren in het sociaal wijkteam*. Zwolle: Viaa.

Tromp, N. (2022). Kwetsbare gezinnen en de vertrouwde mensen om hen heen. *Handreiking voor professionals over samenwerken met informeel netwerk*.

Van Assen, A. (2022). Taking care together: a dual key worker approach for families experiencing complex and multiple problems. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.213360171>

Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

Welters – van de Poll, M.J.; Stams, G.J.J.M.; Van den Akker, A.L. & Overbeek, G.J. (2021). Therapists' Contributions to the Alliance in Home-Based Family Therapy: The Role of Alliance Building

Commented [JKD2]: Graag checken op APA

Commented [JKD3]: Willen jullie internetbronnen volgens dit principe vermelden:
National Institute of Mental Health. (2021, november). *Autism spectrum disorder*. U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/autism-spectrum-disorders-asd>

Commented [JKD4]: hier mist informatie

Behaviors, Personality and Clinical Experience. *Contemporary Family Therapy*, 43, 306-319.
<https://doi.org/10.1007/s10591-021-09597-3>

Verhage, V. (2022). Psychosocial care for children and adolescents: functioning of clients and professionals. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.
<https://doi.org/10.33612/diss.219402332>

18804 / Evenboer e.a. / It Takes a Village to Raise Professionals: Het Belang van Reflecteren en Collectief Leren bij Complexe Casuïstiek

Eerste reactie – reviewer 2

Datum: 20 april 2024

in de bijlage ons beider commentaar

Tijdschrift: Jeugd in Ontwikkeling

Rubriek: Overig — Auteurs kunnen zaken of gebeurtenissen onder de aandacht brengen die opmerkelijk of interessant zijn voor de lezers van JIO. Bijdragen aan deze rubriek kunnen uiteenlopen van het verslag van een belangwekkend congres, tot het kenbaar maken van een bepaalde mening over een thema of onderwerp dat aansluit bij de wetenschap en praktijk rondom kinderen en adolescenten.

Auteurs: Els Evenboer (Associate lector lectoraat Jeugd, hogeschool Windesheim), Marianne Welmers van de Poll (senior onderzoeker lectoraat Jeugd, docent Social Work en Pedagogiek), Margo te Roller (supervisor en docent Social Work, coördinator van de minor GMCP)

It takes a village to raise professionals – het belang van reflecteren en collectief leren bij complexe casuïstiek

Er is de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP). Hieruit blijkt dat een aantal interventies op de korte termijn positieve resultaten bereikt, maar dat effecten op langere termijn vaak niet aanhouden (Evenboer et al., 2018; van Assen, 2019; Visscher, 2022). [De effectiviteit van een interventie](#) Bovendien is effectiviteit is niet alleen toe te schrijven aan inhoudelijke elementen, maar voor een groot deel aan structuur-elementen om interventies heen, zoals [organiseren van leren door professionals, bijvoorbeeld in interventie](#) inzet van interventie voor professionals (Visscher, 2022).

Intervisie is één van de vele vormen van professioneel leren waarin reflectie op professioneel handelen en leren van ervaringen centraal staat. Dat professioneel leren in de vorm van interventie, supervisie of werkbegeleiding belangrijk is voor het bieden van goede hulp aan gezinnen blijkt uit verschillende onderzoeken (o.a. Bearman et al., 2013). Persoonlijke kenmerken, ervaringen en overtuigingen spelen een belangrijke rol in het (relationeel) handelen van jeugdhulpprofessionals (zie o.a. Welmers – van de Poll et al., 2021). Bewustwording van de invloed daarvan op het professionele handelen vragen dus om voortdurende reflectie. Vooral bij complexe casuïstiek is het belangrijk om structureel aandacht te hebben voor (gezamenlijk) leren op verschillende niveaus, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen.

Professioneel leren: reflecteren op verschillende niveaus

Professioneel leren kent vele vormen en gevarieerde inhoud. Binnen werkbegeleiding of interventie-specifieke supervisie reflecteert een professional onder begeleiding van bijvoorbeeld een gedragswetenschapper op het handelen in een specifieke casus, vaak gericht op handelen volgens specifieke interventies en achterliggende principes daarvan (Eigendaal & Lange, 2020). Supervisie kan ook worden ingezet zonder kaders van een specifieke methodiek, dan staat het onderzoeken van eigen ervaringen en leervragen aan de hand van professionele situaties centraal (NJI, z.d.). Binnen interventie ondersteunen collega's elkaar in het verbeteren van professioneel handelen. Samen reflecteren zij op een actuele casus-inbreng aan de hand van een interventie-methode of vooraf gekozen reflectie-model, bijvoorbeeld het [IAG-reflectiemodel](#) of het [Driewereldenmodel](#) (zie o.a. BPSW, z.d.).

Wat deze vormen gemeen hebben, is dat de professionele reflectie voornamelijk gericht is op individueel handelen van professionals, vaak in direct contact met gezinnen. Soms is daarbij aandacht voor samenwerken met het informele en professionele netwerk om het gezin heen, maar blijft alsnog de focus op het individuele professionele handelen in die samenwerking. In het werken met GMCP liggen uitdagingen juist in het integraal samenwerken met andere professionals. Vaak is

Commented [JKD1]: Leonieke, Dient er bij deze vorm van bijdrage geen samenvatting te worden geschreven?

Commented [LB2R1]: Nee, dat is niet nodig

Commented [LB3]: Mijn advies is om hier stevig in te zetten en te zeggen dat bij GMCP leren door professionals tijdens de uitvoering van hun werk extra belangrijk is - omdat ... (er veel organisaties samenwerken e.d.) De gebruikelijke manieren van leren bieden dan onvoldoende soelaas

Commented [LB4]: N.i. niet nodig te zeggen dat het uit onderzoeken blijkt, gewoon: leren is sowieso belangrijk voor de kwaliteit (o.a. Bearman) ... maar bij deze gezinnen extra + waarom aangeven. Makkelijk meegezogen worden in dagelijkse sores, brandjes blussen e.d. (maar dan netter geformuleerd)?? Voor ondersteuning van professionals die in deze gezinnen werken is een nieuwe / andere insteek nodig.

Commented [LB5]: Ik zie er nu drie: werkbegeleiding, supervisie en interventie, niet zo heel veel toch?

Commented [LB6]: Of als team / in een groep hulpverleners die dezelfde casus toepassen, zie Goense et al., 2015 (leren op de werkvloer)

Commented [LB7]: Dit is verwarrend omdat bij het drieslag leren ook principes genoemd worden. Kunnen extra vier woorden niet beter gewoon weggelaten worden?

Commented [LB8]: 'zonder kaders van een specifieke methodiek'??? Kan dat niet weg?

Commented [LB9]: Bij?

Commented [LB10]: Wat mij betreft iets aan uitleg over waarop binnen deze modellen gereflecteerd wordt, IAG is super brede interventie, dus het model is een hulpmiddel om keuzes te maken en die te onderbouwen binnen die interventie (vanuit welke theorie kan ik het beste werken, vanuit welke gerichtheid, met welke technieken, welke 'feedback' krijg ik van gezinsleden etc. Het drie-werelden model ken ik niet. Is daar ook in 1 zin iets over te zeggen?

Commented [LB11]: Bedoel je: deze manieren van reflecteren zijn belangrijk, maar leggen onvoldoende de focus op een belangrijk extra aspect van werken in GMCP, namelijk: samenwerken rond het gezin? Wat mij betreft: meer focus op deze boodschap en voorbeelden geven waarom dat belangrijk is

er sprake van tegenstijdige belangen en wensen, waardoor professionals niet op een lijn liggen en vanuit eigen voorkeur gaan handelen. Een focus op verbeteren van individueel handelen van professionals leidt dan niet per se tot betere ondersteuning aan gezinnen. Dan kan het zinvol zijn om gezamenlijke intervisie- of leerbijeenkomsten te houden vanuit de principes van collectief leren (Te Roller, 2017).

Collectief leren draait om leren op drie niveau's. Deelnemers reflecteren aan de hand van een casus op wat zij doen (enkelslag), waarom zij dat doen (dubbelslag) en op grond van welke principes (drieslag). Bij het maken van een veiligheidsplan kan bijvoorbeeld gesproken worden over vorm en inhoud van een veiligheidsplan (enkelslag) en over het benutten ervan als middel voor een goed gesprek met ouders over het herstellen van veiligheid (het 'waarom': dubbelslag). Bij drieslag leren gaat het om het onderliggende principe, namelijk: dat de veiligheid van kinderen voldoende 'bewaakt' wordt. Met dit onderliggende principe als uitgangspunt, doet het er minder toe welke vorm gekozen wordt. Op drieslag niveau proberen samenwerkende instanties het eens te worden over onderliggende principes en van daaruit samen te onderzoeken welke afspraken het meest passend zijn. Bijvoorbeeld: Veilig Thuis heeft altijd regie bij acute onveiligheid, of: per casus wordt in overleg vastgesteld wie regie heeft. Dergelijke afspraken geven rust in acute crisissituaties en versterken de integrale samenwerking.

In de praktijk spreken professionals bij het vastlopen van hulpverleningstrajecten vaak over wát te doen (enkelslag leren), en komen er dan niet altijd uit in de samenwerking met andere partners. Het collectief reflecteren op onderliggende principes (drieslag leren) geeft verdieping en meer ruimte om te kijken hoe professionals op basis van principes keuzes kunnen maken. Het creëert bewustzijn dat iedere professional werkt namens een bepaalde organisatie en staat voor overtuigingen vanuit een specifiek beroep of beroepscode. Hoewel reflectie op basis van de uitgangspunten van collectief leren als 'moeilijk' wordt ervaren, verbreedt en verdiept het de vaak diepgewortelde focus op individueel handelen naar bewustzijn van collectief handelen (Te Roller, 2017). Dat is hard nodig in het werken in complexe situaties, waarin professionals nooit alleen (hoeven) handelen.

Leren onder druk

Hoewel aandacht voor professioneel leren in het werken met GMCP voor de hand liggend lijkt, zien we in de praktijk grote uitdagingen. Jeugdhulpprofessionals ervaren toenemende druk van het moeten uitvoeren van hulpverleningstrajecten in een steeds kortere periode en daarnaast het moeten leveren van kwalitatief goede zorg (Verhage, 2022). Steeds meer tijd moet besteed worden aan direct behandelcontact met de client, waardoor indirecte behandeltaken als intervisie-bijeenkomsten onder druk komen te staan. In alle hectiek en regeldruk is de valkuil om vooral reactief te handelen. En daar waar wel de tijd genomen wordt voor (gezamenlijke) professionele reflectie, is de blik vaak gericht op individueel handelen.

Juist hierdoor is het gevaar dat een vicieuze cirkel ontstaat: professionals blijven in hun eigen 'koker' doen wat zij al deden, waardoor de druk verder toeneemt. De ruimte en tijd om te reflecteren op onderliggende principes in het werken met GMCP wordt daardoor (nog) minder. De ruimte om dit gezamenlijk over grenzen van organisaties heen te doen en de blik te verbreden van individueel naar collectief handelen komt zo in het gedrang. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het methodisch en ethisch handelen van organisaties. Het vraagt om facilitering van terugkerende tijd en inzet van gecertificeerde begeleiders om geleerde inzichten te verankeren en er op terug te blikken. Door hier

Commented [LB12]: Weer principes, en weer anderen als ik het goed begrijp als hieronder, bij drieslag leren. Kan het woord 'principes' hier weggelaten worden?

Commented [LB13R12]: Je kunt hier veel stelleriger zijn: 'het kan zinvol zijn'.. Nee: het is nodig!!

Commented [LB14]: Wordt met deze principes 'de bedoeling' bedoeld? Bij principes denk ik aan de principes die achterliggend zijn aan een methodiek, zoals bv. bij MST, FFT, MDFT (geen beschrijving van sessies in deze interventies, maar handelen op basis van centrale principes). Je bedoelt hier als ik het goed begrijp meer wat 'de bedoeling' is van de hulp ('kinderen blijvend veilig' zeggen ze dan bij jeugdbescherming Amsterdam bv.)

Commented [LB15R14]: Vanwege verwarring over 'principe' stel ik voor: gebruik de term 'bedoeling'. Zoals in: [document](#)

Commented [LB16R14]: Licht aan enkelslag/dubbelslag/drieslag leren een referentie ten grondslag?

Commented [LB17]: Waarom niet? Omdat iedereen uit 'eigen koker' werkt? Graag een voorbeeld (in een zin 😊)

Commented [LB18]: ?? Welke verschillende beroepen hebben we dan aan tafel?

Commented [LB19]: Mogen steeds minder tijd besteden aan?

Commented [LB20]: Heb je hier een bron voor? Of is het jullie ervaring dat ..

Commented [LB21]: Voor de niet ingevoerde lezer is iets meer uitleg nodig dat er rond deze gezinnen uiteenlopende professionals samen dienen te werken. Misschien vooraan in de tekst aangeven, daar waar je zegt dat reflectie op samenwerken bij deze gezinnen nodig is (zie eerdere opmerking over sterker aanzetten), dan hoeft het hier niet nog een keer.

Commented [LB22]: term

Commented [LB23]: ?? Wat wordt hier precies bedoeld?

regelmatig met collega's binnen en buiten de organisatie de tijd voor te nemen, ontstaat er ruimte voor professionals om dingen in te brengen vóórdat zij vastlopen, te leren van de inbreng van anderen en energie te krijgen van het gezamenlijk steeds weer mogelijkheden vinden om in complexe situaties (collectief) te handelen. Het voorkomt ook dat het wiel steeds opnieuw moet worden uitgevonden en dat iedereen blijft doen wat al heel vaak gedaan is maar weinig effect sorteert. Daarom pleiten wij voor meer aandacht, tijd en ruimte voor collectief leren in de ondersteuning aan GMCP. Niet alleen kinderen uit deze gezinnen hebben een "village" nodig om gezond en kansrijk op te groeien. Ook professionals hebben een "village" nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door onderling overleg, reflectie en leren.

Referenties

Bearman, S.K., Weisz, J.R., Chorpita, B.F., Hoagwood, K., Ward, A., ... & The Research Network on Youth Mental Health (2013). More practice, less preach? The role of supervision processes and therapist characteristics in EBP implementation. *Administration and Policy Mental Health*, 40, 518-529.

BPSW (z.d.). *Wat is reflecteren?* Opgehaald op 23 oktober 2023 van [Wat is reflecteren? | BPSW](#)

Eigendaal, M., & Lange, A. (2020). Onderhoud loont! Kwaliteit van zorg verbeteren door professionals te verstevigen. *De Psycholoog*, 55 (11).

Evenboer, E., Reijneveld, S.A. & Jansen, D. (2018). Improving care for multiproblem families: Context-specific effectiveness of interventions?. *Children and Youth Services Review*. 88. 10.1016/j.childyouth.2018.03.024.

NJI (z.d.). *Supervisie*. Opgehaald op 23 oktober 2024 van [Supervisie | Nederlands Jeugdinstituut \(nji.nl\)](#)

Te Roller, M. (2017). *Samen (blijven) leren. De casus als kapstok voor integraal (blijven) leren in het sociaal wijkteam*. Zwolle: Viaa.

Tromp, N. (2022). Kwetsbare gezinnen en de vertrouwde mensen om hen heen. *Handreiking voor professionals over samenwerken met informeel netwerk*.

Van Assen, A. (2022). Taking care together: a dual key worker approach for families experiencing complex and multiple problems. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.213360171>

Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

Welters – van de Poll, M.J.; Stams, G.J.J.M.; Van den Akker, A.L. & Overbeek, G.J. (2021). Therapists' Contributions to the Alliance in Home-Based Family Therapy: The Role of Alliance Building

Commented [LB24]: Hoe wordt dat leren in samenwerking en rond de bedoeling vorm gegeven? Al lezende dacht ik aan reflectie binnen het 'team' rond een gezin, maar als je dat doet blijft 'het wiel uitvinden' een gevaar. Hoe zit dat?

Commented [JKD25]: Graag checken op APA

Commented [JKD26]: Willen jullie internetbronnen volgens dit principe vermelden:
National Institute of Mental Health. (2021, november). *Autism spectrum disorder*. U.S. Department of Health and Human Services, National Institutes of Health. <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/autism-spectrum-disorders-asd>

Commented [JKD27]: hier mist informatie

Behaviors, Personality and Clinical Experience. *Contemporary Family Therapy*, 43, 306-319.
<https://doi.org/10.1007/s10591-021-09597-3>

Verhage, V. (2022). Psychosocial care for children and adolescents: functioning of clients and professionals. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen.
<https://doi.org/10.33612/diss.219402332>

18804 / Evenboer e.a. / It Takes a Village to Raise Professionals: Het Belang van Reflecteren en Collectief Leren bij Complexe Casuïstiek

Eerste revisie

Datum: 24 april 2024

Nederlandstalige samenvatting (100 woorden): Bij complexe casuïstiek is structurele aandacht voor (gezamenlijk) professioneel leren op verschillende niveaus nodig, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen. Dat leren staat onder druk, doordat de beschikbare tijd van professionals steeds vaker op gaat aan directe behandelings-tijd. Bovendien is leren nog te veel gericht op individueel handelen, de dimensie van collectief handelen en onderliggende principes is onderbelicht. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het handelen van organisaties. Professionals hebben een “village” nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door reflectie en leren.

Engelstalige samenvatting (100 woorden): In complex cases structural attention to (joint) professional learning at different levels is key, in order to guarantee the quality of care to FMP. This learning is under pressure because the available time of professionals is increasingly being used for direct treatment time. Furthermore, professional learning is too often focused on individual acting and lacks a focus on collective learning and the level of underlying principles. Professional reflection in various, complementary forms requires structural anchoring in the conduct of organizations. Professionals need a “village” to collectively make support to FMP more effective and to feel empowered through reflection and learning.

It takes a village to raise professionals – het belang van reflecteren en collectief leren bij complexe casuïstiek

Er is de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP). Hieruit blijkt dat een aantal interventies op de korte termijn positieve resultaten bereikt, maar dat effecten op langere termijn vaak niet aanhouden (Authors own., 2018; van Assen, 2019; Visscher, 2022). Bovendien blijkt dat de effectiviteit van een interventie niet alleen is toe te schrijven aan inhoudelijke elementen, maar voor een groot deel aan structuur-elementen om interventies heen, zoals organiseren van leren door professionals, bijvoorbeeld in intervisie (Visscher, 2022).

Dat is niet verwonderlijk. Persoonlijke kenmerken, ervaringen en overtuigingen spelen een belangrijke rol in het (relationeel) handelen van jeugdhulpprofessionals (zie o.a. Authors own, 2021). Bewustwording van de invloed daarvan op het professionele handelen vragen dus om voortdurende reflectie. Maar vooral bij complexe casuïstiek, waarin veel organisaties samenwerken en er voortdurend incidenten zijn die de aandacht opeisen, is het risico groot dat professionals in een patroon komen van ‘doorhollen’ van incident naar incident en van overleg naar overleg. Dat leidt in de praktijk eerder tot reactief handelen op basis van persoonlijke voorkeuren en valkuilen, dan tot reflectief handelen op basis van een overstijgende blik op wat er nu écht aan de hand is. Om dit soort niet-helpende patronen te doorbreken en voorkomen is het essentieel om structureel aandacht te hebben voor (gezamenlijk) leren op verschillende niveaus, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen (o.a. Bearman et al., 2013).

Professioneel leren: reflecteren op verschillende niveaus

Professioneel leren kent verschillende vormen en gevarieerde inhoud. Binnen *werkbegeleiding* of interventie-specifieke *supervisie* reflecteren professionals onder begeleiding van bijvoorbeeld een gedragswetenschapper op het handelen in een specifieke casus, vaak gericht op handelen volgens specifieke interventies (Eigendaal & Lange, 2020). Supervisie kan ook worden gevolgd onder leiding van een (LVSC-) geregistreerde supervisor voor het onderzoeken van eigen ervaringen en leervragen

aan de hand van professionele situaties (NJI, z.d.). Bij *intervisie* ondersteunen collega's elkaar in het verbeteren van professioneel handelen. Samen reflecteren zij op een actuele casus-inbreng aan de hand van een intervisie-methode of vooraf gekozen reflectie-model, bijvoorbeeld het IAG-reflectiemodel¹ of het Driewereldenmodel².

Deze manieren van reflecteren zijn belangrijk, maar leggen onvoldoende de focus op wat binnen werken met GMCP extra belangrijk is: de samenwerking tussen professionals rondom het gezin. De focus ligt nog te vaak op het individuele handelen, zowel in reflectie op de samenwerking met gezinnen als met andere professionals, terwijl bij het werken met GMCP de uitdagingen juist liggen in het integraal en collectief samenwerken. Nog te vaak is er sprake van tegenstijdige belangen en wensen, waardoor professionals niet op een lijn liggen en vanuit eigen voorkeur of manier van werken van de eigen organisatie gaan handelen. Een focus op verbeteren van individueel handelen van professionals leidt dan niet per se tot betere ondersteuning aan gezinnen. Daarom is het zinvol om gezamenlijke intervisie- of leerbijeenkomsten te houden volgens de uitgangspunten van collectief leren, om de samenwerking tussen professionals te verbeteren en het perspectief van het gezin meer centraal te kunnen stellen (Authors own, 2017).

Collectief leren draait om leren op drie niveaus. Professionals reflecteren aan de hand van een casus op wat zij doen (enkelslag), waarom zij dat doen (dubbelslag) en op grond van welke principes (drieslag) (Van Roekel & Kolkhuis, 2012). Bij het maken van een veiligheidsplan kan bijvoorbeeld gesproken worden over vorm en inhoud van een veiligheidsplan (enkelslag) en over het benutten ervan als middel voor een goed gesprek met ouders over het herstellen van veiligheid (het 'waarom': dubbelslag). Bij drieslag leren gaat het om het onderliggende principe, namelijk: dat de veiligheid van kinderen voldoende 'bewaakt' wordt. Met dit onderliggende principe als uitgangspunt, doet het er minder toe welke vorm gekozen wordt. Op drieslag niveau proberen samenwerkende instanties het eens te worden over onderliggende principes en van daaruit samen te onderzoeken welke afspraken het meest passend zijn. Bijvoorbeeld: Veilig Thuis heeft altijd regie bij acute onveiligheid, of: per casus wordt in overleg vastgesteld wie regie heeft. Dergelijke afspraken geven rust in acute crisissituaties en versterken de integrale samenwerking.

In de praktijk spreken professionals bij het vastlopen van hulpverleningstrajecten vaak over wát te doen (enkelslag leren), en komen er dan niet altijd uit in de samenwerking met andere partners. Doordat de werkwijzen worden beïnvloed door het specifieke beroep of de manier van werken in een organisatie, zullen de oplossingsrichtingen voor het 'wat' te doen verschillen per organisatie. Het collectief reflecteren op onderliggende principes (drieslag leren) geeft verdieping en meer ruimte om te kijken hoe professionals op basis van principes keuzes kunnen maken. Het creëert bewustzijn dat iedere professional werkt namens een bepaalde organisatie en staat voor overtuigingen vanuit een specifiek beroep of beroepscode (bijv. jeugdbeschermer, woningbouw, onderwijs, schuldhulpverlening). Hoewel reflectie op basis van de uitgangspunten van collectief leren als 'moeilijk' wordt ervaren, verbreedt en verdiept het de vaak diepgewortelde focus op individueel handelen naar bewustzijn van collectief handelen (Authors own, 2017). Dat is hard nodig in het werken in complexe situaties, waarin professionals nooit alleen (hoeven) handelen.

¹ Het IAG reflectiemodel is bedoeld voor professionals die met gezinnen werken aan de hand van de IAG methodiek (NHL Stenden, z.d.).

² In het driewereldenmodel reflecteert de professional op eigen handelen vanuit drie perspectieven: het objectieve technisch-instrumentele, het subjectieve of persoonlijke en het normatieve of ethische perspectief (BPSW, z.d.). Het SKJ hanteert het driewereldenmodel als uitgangspunt voor leerverslagen van professionals.

Leren onder druk

Hoewel aandacht voor professioneel leren in het werken met GMCP voor de hand liggend lijkt, zien we in de praktijk grote uitdagingen. Jeugdhulpprofessionals ervaren toenemende druk van het moeten uitvoeren van hulpverleningstrajecten in een steeds kortere periode en daarnaast het moeten leveren van kwalitatief goede zorg (Verhage, 2022). Steeds meer tijd moet besteed worden aan direct behandelcontact met de client, waardoor indirecte behandeltaken als intervisie-bijeenkomsten onder druk komen te staan. In alle hectiek en regeldruk is de valkuil om vooral reactief te handelen. En daar waar wel de tijd genomen wordt voor (gezamenlijke) professionele reflectie, is onze ervaring dat de blik vaak gericht is op individueel handelen.

Juist hierdoor is het gevaar dat een vicieuze cirkel ontstaat: professionals blijven in hun eigen 'koker' doen wat zij al deden, waardoor de druk juist verder toeneemt. De ruimte en tijd om te reflecteren op onderliggende principes in het werken met GMCP, ook samen met professionals uit andere organisaties, wordt daardoor (nog) minder. De ruimte om dit gezamenlijk over grenzen van organisaties heen te doen en de blik te verbreden van individueel naar collectief handelen komt zo in het gedrang. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het methodisch en ethisch handelen van organisaties. Het vraagt om facilitering van terugkerende tijd en inzet van gecertificeerde begeleiders om geleerde inzichten te verankeren en er op terug te blikken. Door hier regelmatig met collega's binnen en buiten de organisatie de tijd voor te nemen, ontstaat er ruimte voor professionals om dingen in te brengen vóórdat zij vastlopen, te leren van de inbreng van anderen, werkafspraken binnen en tussen organisaties aan te passen en energie te krijgen van het gezamenlijk steeds weer mogelijkheden vinden om in complexe situaties (collectief) te handelen.

Daarom pleiten wij voor meer aandacht, tijd en ruimte voor collectief leren in de ondersteuning aan GMCP. Niet alleen kinderen uit deze gezinnen hebben een "village" nodig om gezond en kansrijk op te groeien. Ook professionals hebben een "village" nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door onderling overleg, reflectie en leren.

Referenties

Bearman, S.K., Weisz, J.R., Chorpita, B.F., Hoagwood, K., Ward, A., Ugueto, A.M., & Bernstein, A. (2013). More practice, less preach? The role of supervision processes and therapist characteristics in EBP implementation. *Administration and Policy Mental Health, 40*, 518-529.

BPSW (z.d.). *Wat is reflecteren?* Opgehaald op 23 oktober 2023 van <https://www.bpsw.nl/dossiers/reflectie/wat-is-reflecteren/>

Eigendaal, M., & Lange, A. (2020). Onderhoud loont! Kwaliteit van zorg verbeteren door professionals te verstevigen. *De Psycholoog, 55* (11).

Authors own, 2018

NHL Stenden (z.d.). *Werken met het IAG reflectiemodel*. Opgehaald op 4 juni 2024 van <https://www.nhlstenden.com/cursussen-en-trainingen/werken-met-het-iag-reflectiemodel>

NJI (z.d.). *Supervisie*. Opgehaald op 23 oktober 2023 van <https://www.nji.nl/professionalisering/supervisie#wat-is-supervisie?%C2%A0>

Authors own, 2017

Tromp, N. (2022). Kwetsbare gezinnen en de vertrouwde mensen om hen heen. *Handreiking voor professionals over samenwerken met informeel netwerk*. Regionale Kenniswerkplaats Jeugd, Noord-Holland.

Van Assen, A. (2022). Taking care together: a dual key worker approach for families experiencing complex and multiple problems. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.213360171>

Van Roekel, I. en Kolkhuis, T. (2012). Leren 'tussen de neuzen'. Ontwikkeling met impact: Andre Wierdsma over collectief leren. *O&O(5)*, p.5-9.

Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

Authors own, 2021

Verhage, V. (2022). Psychosocial care for children and adolescents: functioning of clients and professionals. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.219402332>

18804 / Evenboer e.a. / It Takes a Village to Raise Professionals: Het Belang van Reflecteren en Collectief Leren bij Complexe Casuïstiek

Tweede reactie – reviewer 1

Datum: 24 april 2024

De auteurs hebben mijn eerder gegeven feedback voldoende verwerkt. Ik heb nog wat kleine tekstuele aanpassingen gedaan en een vraag over een gebruikte afkorting. Als auteurs dit nog aanpassen, dan is artikel publicabel.

Nederlandstalige samenvatting (100 woorden): Bij complexe casuïstiek is structurele aandacht voor (gezamenlijk) professioneel leren op verschillende niveaus nodig, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen. Dat leren staat onder druk, doordat de beschikbare tijd van professionals steeds vaker op gaat aan directe behandeltijd. Bovendien is leren nog te veel gericht op individueel handelen, de dimensie van collectief handelen en onderliggende principes is onderbelicht. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het handelen van organisaties. Professionals hebben een “village” nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door reflectie en leren.

Engelstalige samenvatting (100 woorden): In complex cases structural attention to (joint) professional learning at different levels is key, in order to guarantee the quality of care to FMP. This learning is under pressure because the available time of professionals is increasingly being used for direct treatment time. Furthermore, professional learning is too often focused on individual acting and lacks a focus on collective learning and the level of underlying principles. Professional reflection in various, complementary forms requires structural anchoring in the conduct of organizations. Professionals need a “village” to collectively make support to FMP more effective and to feel empowered through reflection and learning.

It takes a village to raise professionals – het belang van reflecteren en collectief leren bij complexe casuïstiek

Er is de laatste jaren steeds meer onderzoek gedaan naar de effectiviteit van interventies voor gezinnen met meervoudige en complexe problemen (GMCP). Hieruit blijkt dat een aantal interventies op de korte termijn positieve resultaten bereikt, maar dat effecten op langere termijn vaak niet aanhouden (Authors own., 2018; van Assen, 2019; Visscher, 2022). Bovendien blijkt dat de effectiviteit van een interventie niet alleen is toe te schrijven aan inhoudelijke elementen, maar voor een groot deel aan structuur-elementen om interventies heen, zoals organiseren van leren door professionals, bijvoorbeeld in interventie (Visscher, 2022).

Dat is niet verwonderlijk. Persoonlijke kenmerken, ervaringen en overtuigingen spelen een belangrijke rol in het (relationeel) handelen van jeugdhulpprofessionals (zie o.a. Authors own, 2021). Bewustwording van de invloed daarvan op het professionele handelen vragen dus om voortdurende reflectie. Maar vooral bij complexe casuïstiek, waarin veel organisaties samenwerken en er voortdurend incidenten zijn die de aandacht opeisen, is het risico groot dat professionals in een patroon komen van ‘doorhollen’ van incident naar incident en van overleg naar overleg. Dat leidt in de praktijk eerder tot reactief handelen op basis van persoonlijke voorkeuren en valkuilen, dan tot reflectief handelen op basis van een overstijgende blik op wat er nu écht aan de hand is. Om dit soort niet-helpende patronen te doorbreken en [te](#) voorkomen is het essentieel om structureel aandacht te hebben voor (gezamenlijk) leren op verschillende niveaus, om de kwaliteit van zorg aan GMCP te waarborgen (o.a. Bearman et al., 2013).

Professioneel leren: reflecteren op verschillende niveaus

Professioneel leren kent verschillende vormen en [een](#) gevarieerde inhoud. Binnen *werkbegeleiding* of interventie-specifieke *supervisie* reflecteren professionals onder begeleiding van bijvoorbeeld een gedragswetenschapper op het handelen in een specifieke casus, vaak gericht op handelen volgens specifieke interventies (Eigendaal & Lange, 2020). Supervisie kan ook worden gevolgd onder leiding van een (LVSC-) geregistreerde supervisor voor het onderzoeken van eigen ervaringen en leervragen

Commented [JKD1]: Ik denk niet dat iedereen weet waar deze afkorting voor staat. Dus graag toelichten of voluit schrijven.

aan de hand van professionele situaties (NJI, z.d.). Bij *intervisie* ondersteunen collega's elkaar in het verbeteren van professioneel handelen. Samen reflecteren zij op een actuele casus-inbreng aan de hand van een intervisie-methode of vooraf gekozen reflectie-model, bijvoorbeeld het IAG-reflectiemodel¹ of het Driewereldenmodel².

Deze manieren van reflecteren zijn belangrijk, maar leggen onvoldoende de focus op wat binnen werken met GMCP extra belangrijk is: de samenwerking tussen professionals rondom het gezin. De focus ligt nog te vaak op het individuele handelen, zowel in reflectie op de samenwerking met gezinnen als met andere professionals, terwijl bij -het werken met GMCP de uitdagingen juist liggen in het integraal en collectief samenwerken. Nog te vaak is er sprake van tegenstijdige belangen en wensen, waardoor professionals niet op een lijn liggen en vanuit eigen voorkeur of manier van werken van de eigen organisatie gaan handelen. Een focus op verbeteren van individueel handelen van professionals leidt dan niet per se tot betere ondersteuning aan gezinnen. Daarom is het zinvol om gezamenlijke intervisie- of leerbijeenkomsten te houden volgens de uitgangspunten van collectief leren, om de samenwerking tussen professionals te verbeteren en het perspectief van het gezin meer centraal te kunnen stellen (Authors own, 2017).

Collectief leren draait om leren op drie niveaus. Professionals reflecteren aan de hand van een casus op wat zij doen (enkelslag), waarom zij dat doen (dubbelslag) en op grond van welke principes (drieslag) (Van Roekel & Kolkhuis, 2012). Bij het maken van een veiligheidsplan kan bijvoorbeeld gesproken worden over vorm en inhoud van een veiligheidsplan (enkelslag) en over het benutten ervan als middel voor een goed gesprek met ouders over het herstellen van veiligheid (het 'waarom': dubbelslag). Bij drieslag leren gaat het om het onderliggende principe, namelijk: dat de veiligheid van kinderen voldoende 'bewaakt' wordt. Met dit onderliggende principe als uitgangspunt, doet het er minder toe welke vorm gekozen wordt. Op drieslag niveau proberen samenwerkende instanties het eens te worden over onderliggende principes en van daaruit samen te onderzoeken welke afspraken het meest passend zijn. Bijvoorbeeld: Veilig Thuis heeft altijd regie bij acute onveiligheid, of: per casus wordt in overleg vastgesteld wie regie heeft. Dergelijke afspraken geven rust in acute crisissituaties en versterken de integrale samenwerking.

In de praktijk spreken professionals bij het vastlopen van hulpverleningstrajecten vaak over wát te doen (enkelslag leren), en komen er dan niet altijd uit in de samenwerking met andere partners. Doordat de werkwijzen worden beïnvloed door het specifieke beroep [van de professional](#) of de manier van werken in een organisatie, zullen de oplossingsrichtingen voor het 'wat' te doen verschillen per organisatie. Het collectief reflecteren op onderliggende principes (drieslag leren) geeft verdieping en meer ruimte om te kijken hoe professionals op basis van principes keuzes kunnen maken. Het creëert bewustzijn dat iedere professional werkt namens een bepaalde organisatie en staat voor overtuigingen vanuit een specifiek beroep of beroepscode (bijv. jeugdbeschermer, woningbouw, onderwijs, schuldhulpverlening). Hoewel reflectie op basis van de uitgangspunten van collectief leren als 'moeilijk' wordt ervaren, verbreedt en verdiept het de vaak diepgewortelde focus op individueel handelen naar bewustzijn van collectief handelen (Authors own, 2017). Dat is hard nodig in het werken in complexe situaties, waarin professionals nooit alleen (hoeven) handelen.

¹ Het IAG reflectiemodel is bedoeld voor professionals die met gezinnen werken aan de hand van de IAG methodiek (NHL Stenden, z.d.).

² In het driewereldenmodel reflecteert de professional op eigen handelen vanuit drie perspectieven: het objectieve technisch-instrumentele, het subjectieve of persoonlijke en het normatieve of ethische perspectief (BPSW, z.d.). Het SKJ hanteert het driewereldenmodel als uitgangspunt voor leerverslagen van professionals.

Leren onder druk

Hoewel aandacht voor professioneel leren in het werken met GMCP voor de hand liggend lijkt, zien we in de praktijk grote uitdagingen. Jeugdhulpprofessionals ervaren toenemende druk van het moeten uitvoeren van hulpverleningstrajecten in een steeds kortere periode en daarnaast het moeten leveren van kwalitatief goede zorg (Verhage, 2022). Steeds meer tijd moet besteed worden aan direct behandelcontact met de client, waardoor indirecte behandeltaken als intervisie-bijeenkomsten onder druk komen te staan. In alle hectiek en regeldruk is de valkuil om vooral reactief te handelen. En daar waar wel de tijd genomen wordt voor (gezamenlijke) professionele reflectie, is onze ervaring dat de blik vaak gericht is op [het](#) individuele handelen.

Juist hierdoor is het gevaar dat een vicieuze cirkel ontstaat: professionals blijven in hun eigen 'koker' doen wat zij al deden, waardoor de druk juist verder toeneemt. De ruimte en tijd om te reflecteren op onderliggende principes in het werken met GMCP, ook samen met professionals uit andere organisaties, wordt daardoor (nog) minder. De ruimte om dit gezamenlijk over grenzen van organisaties heen te doen en de blik te verbreden van individueel naar collectief handelen komt zo in het gedrang. Professioneel reflecteren in verschillende, aanvullende vormen vraagt om structurele verankering in het methodisch en ethisch handelen van organisaties. Het vraagt om facilitering van terugkerende tijd en inzet van gecertificeerde begeleiders om geleerde inzichten te verankeren en er op terug te blikken. Door hier regelmatig met collega's binnen en buiten de organisatie de tijd voor te nemen, ontstaat er ruimte voor professionals om dingen in te brengen vóóordat zij vastlopen, te leren van de inbreng van anderen, werkafspraken binnen en tussen organisaties aan te passen en energie te krijgen van het gezamenlijk steeds weer mogelijkheden vinden om in complexe situaties (collectief) te handelen.

Daarom pleiten wij voor meer aandacht, tijd en ruimte voor collectief leren in de ondersteuning aan GMCP. Niet alleen kinderen uit deze gezinnen hebben een "village" nodig om gezond en kansrijk op te groeien. Ook professionals hebben een "village" nodig om gezamenlijk de ondersteuning aan GMCP effectiever te maken en zich gesterkt te voelen door onderling overleg, reflectie en leren.

Referenties

Bearman, S.K., Weisz, J.R., Chorpita, B.F., Hoagwood, K., Ward, A., Ugueto, A.M., & Bernstein, A. (2013). More practice, less preach? The role of supervision processes and therapist characteristics in EBP implementation. *Administration and Policy Mental Health*, 40, 518-529.

BPSW (z.d.). *Wat is reflecteren?* Opgehaald op 23 oktober 2023 van <https://www.bpsw.nl/dossiers/reflectie/wat-is-reflecteren/>

Eigendaal, M., & Lange, A. (2020). Onderhoud loont! Kwaliteit van zorg verbeteren door professionals te verstevigen. *De Psycholoog*, 55 (11).

Authors own, 2018

NHL Stenden (z.d.). *Werken met het IAG reflectiemodel*. Opgehaald op 4 juni 2024 van <https://www.nhlstenden.com/cursussen-en-trainingen/werken-met-het-iag-reflectiemodel>

NJI (z.d.). *Supervisie*. Opgehaald op 23 oktober 2023 van <https://www.nji.nl/professionalisering/supervisie#wat-is-supervisie?%C2%A0>

Authors own, 2017

Tromp, N. (2022). Kwetsbare gezinnen en de vertrouwde mensen om hen heen. *Handreiking voor professionals over samenwerken met informeel netwerk*. Regionale Kenniswerkplaats Jeugd, Noord-Holland.

Van Assen, A. (2022). Taking care together: a dual key worker approach for families experiencing complex and multiple problems. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.213360171>

Van Roekel, I. en Kolkhuis, T. (2012). Leren 'tussen de neuzen'. Ontwikkeling met impact: Andre Wierdsma over collectief leren. O&O(5), p.5-9.

Visscher, L. (2022). *Elements that determine the effectiveness of interventions for families with multiple problems: towards more tailored care*. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.234621134>

Authors own, 2021

Verhage, V. (2022). Psychosocial care for children and adolescents: functioning of clients and professionals. [Thesis fully internal (DIV), University of Groningen]. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.219402332>

18804 / Evenboer e.a. / It Takes a Village to Raise Professionals: Het Belang van Reflecteren en Collectief Leren bij Complexe Casuïstiek

Tweede reactie – reviewer 2

Datum: 24 april 2024

Dank voor het zorgvuldig verwerken van de eerder gemaakte opmerkingen. Er ligt nu een stevige 'overige bijdrage' waarin onderbouwd aandacht gevraagd wordt voor collectief leren bij werken met GMCP. Ik heb geen opmerkingen meer. Dank voor jullie bijdrage!